

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA HİLÂL-İ AHMER'İN MACARİSTAN'DAKİ FAALİYETLERİ*

Ahmet ALTINTAŞ**

Öz

Türk-Macar dostluğu tarihi derinliği olan ilişkiler arasında yer almıştır. Macarların soylarının Hun Türkleriyle ilişkilendirilmesi, Osmanlı Devleti'nin sınırlarının Viyana'ya kadar uzanması ve sonrasında Osmanlı-Macar münasebetinin karşılıklı saygı içinde yürütülmesi, 1848'de Macar mültecilerine Osmanlı Devleti'nin sahip çıktığı bilinmektedir. Bu ilişkiler Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'yle Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun aynı safta yer almasıyla daha da pekişmiştir. İki müttefikin ilişkilerinin sağlam bir zemine oturmasına öncülük eden kurumlardan birisi hiç şüphesiz Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti olmuştur.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Macaristan'da yaptığı faaliyetlerle iyi ilişkilere önemli katkılarda bulunmuştur. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin bu faaliyetleri arasında Çanakkale Savaşı esnasında Macar kamuoyunu bilgilendirmesi, Macar Kızılhaç Cemiyeti'yle ortaklaşa çalışmalar yapması, toplantı, davet, tören, yardım kampanyaları ile konuyu sürekli gündemde tutma çabaları oldukça etkili olmuştur. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bunun yanı sıra Budapeşte Kızılhaç Cemiyeti'yle ortaklaşa faaliyetler konusunda büyük çaba sarf etmiş ve karşılığını da büyük ölçüde almıştır. Çanakkale Savaşı sona erdikten sonra da Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Macaristan'daki faaliyetleri aynı kararlılık ve hassasiyetle devam etmiş, Budapeşte Kızılhaç Cemiyeti'yle ortak çalışmalar neticesinde sağlık heyetleri oluşturulmuş, diğer cephelerde bu heyetlerle birlikte o dönemde büyük eksikliği duyulan, sağlık setleri, ameliyat ekipmanları, aletler, gerekli ilaçlar, narkoz malzemeleri imkânlar dâhilinde sevk edilmiştir. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, bakanlar, belediye başkanları, Macar Kızılhaç Cemiyeti üyelerine ve önde gelen Macarlara madalya, berat, belgeler vererek olumlu girişimlerin sürdürülebilir olmasını sağlamada oldukça başarılı olmuştur.

Anahtar Kelimeler

Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Avusturya-Macaristan Kızılhaç Cemiyeti, Budapeşte, Vlademir Radiski, Aykil Nandor Efendi, Peşte Gazetesi, Galiçya Cephesi

** Doç. Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, Afyonkarahisar/Türkiye. aaltintas@aku.edu.tr

ACTIVITIES OF THE OTTOMAN RED CRESCENT SOCIETY IN HUNGARY IN THE WORLD WAR I

Abstract

Turkish-Hungarian amity has been among the ones that take place in historical depth. The root of the Hungarians has been connected to Huns, the borders of the Ottomans extended to Vienna and the Ottoman-Hungarian relationships were engaged in mutual respect thereafter, the protection of the Hungarian refugees by the Ottoman Empire are all known. These relationships became even stronger when the Ottoman Empire and the Austro-Hungarian Empire were located on the same side in the World War I. One of the institutions that lead to the relationships of two allies on a solid foundation was surely the Ottoman Red Crescent Society.

With the activities carried out in Hungary the Red Crescent Society contributed to the good relationships significantly. Among these activities of the Red Crescent Society, informing the Hungarian society about the Gallipoli War, making joint efforts with the Hungarian Red Cross Society, efforts to keep the issue on the agenda by meetings, receptions, ceremonies, aid campaigns were quite effective. Besides these overall practices the Red Crescent Society made great efforts to cooperate with the Red Cross Society of Budapest and these efforts were compensated on great extent. After the end of the Gallipoli War the activities of the Red Crescent society in Hungary continued with the same determination and precision in that together with the collaboration of the Budapest Red Cross Society health committees were formed, with these committees health kits, surgical equipment, tools, essential drugs, anesthesia supplies which were lack in great extent in this period of time were shipped within the facility. In addition to these activities the Red Crescent Society made great efforts to influence the Austro-Hungarian public opinion. Ministers and mayors succeeded substantially in maintaining sustainable positive initiatives by giving medals, patents, and documents to the members of the Hungarian Red Cross Society and the leading Hungarians.

Keywords

The Ottoman Red Crescent Society, the Austro-Hungarian Red Cross Society, Budapest, Vlademir Radiski, Aykil Nandor Efendi, the Pest Journal, Galicia Front

GİRİŞ

Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'na girdikten sonra müttefiki olan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile ilişkilerini daha da geliştirme ihtiyacını hissetmiş bu durumdan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti de doğrudan etkilenmiştir. Osmanlı Devleti savaşa girer girmez bundan sonra yurtdışındaki faaliyetlerine ayrı bir önem vermiş, sırasıyla Avusturya-Macaristan ve Almanya'da temsilcilikler açmıştır. Cemiyetin Macaristan'daki faaliyetleri çeşitli araçlarla yürütülmeye çalışılmıştır. Bunlar arasında en önemlilerinden birisi de kamuoyunu bilgilendirme, bilinçlendirme ve farkındalık oluşturma biçiminde gerçekleştirilmeye gayret edilmiştir.

Savaş yoksulluğunun yurt içindeki bağışları yavaşlatması üzerine yetkililer, yurt dışından gelecek katkıları çoğaltabilmek için Hilâl-i Ahmer'i yurt dışında tanıtmaya giriştiler. Bunu sağlayabilmek için Umumi Merkez üyelerinden Dr. Hikmet (Gizer) Bey, Almanya-Avusturya ve Macaristan Hilâl-i Ahmer Temsilcisi olarak Viyana'da görevlendirildi. Dr. Hikmet'in başkanlığındaki heyet 26 Kasım 1914'de Viyana'ya gider gitmez oradaki Osmanlı Sefiri Hüseyin Hilmi Paşa tarafından kabul edilmişti ¹.

A. MACAR HİLÂL-İ AHMER KOMİTESİ'NİN TEŞKİLİ

Dr. Hikmet Bey ve beraberindeki Osmanlı Hilâl-i Ahmer Heyeti çalışmalarını yürütmek, Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi'ni oluşturmak üzere 8 Aralık 1914 tarihinde Viyana'dan Peşte'ye gelmişlerdi². Dr. Hikmet Bey'e bu seyahatinde Viyana Tageblatt Gazetesi müdürü ve yazarı bulunan Avusturya-Macaristan Matbuatının en önemli şahıslarından olan Mösyö Singer eşlik etmişti. Mösyö Singer, burada gerçekten çok önemli katkılar sağlamış, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin tanıtımında, oluşturulacak olan Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi'nin alt yapısının hazırlanmasına büyük emek sarf etmişti. Dr. Hikmet Bey ve beraberindeki heyet, Peşte'de Kont Tepsa v.b icap eden mühim şahıs ve en önemli matbuat üyeleri ve gazetecilerle görüşmüştü. Kont Tepsa, Dr. Hikmet Bey'e yardımcı olacağını, önemli kişilerle ilişki kurmasına katkı sağlayacağını, iktidardaki hükümet partisinin toplanma mahalli bulunan Hükümet Kulübü'ünde daha sonra ikinci bir görüşme yapmalarının faydalı olacağını belirtmişti. Kont Tepsa, vaadine uygun olarak Dr. Hikmet Bey ve beraberindekilerle Hükümet Kulübü'nde ikinci bir toplantı yapmış Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi'nin teşkili için parlamentoda

¹ Türk Kızılay Arşivi'nin kısaltılmış hali bundan sonra (KA) olarak gösterilecektir. KA, 661/178; Tasvir-i Efkar, 28 Kasım 1915, s. 1; Mesut Çapa, Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti, 1914-1925, Türkiye Kızılay Demeği, Ankara 2010, s. 27, 35.

² KA, 661/176; Dr. Hikmet Bey'in buradaki detaylı faaliyetleri için bkz., *Osmanlı'dan Cumhuriyete Hilâl-i Ahmer İcraat Raporları, 1914-1928*, Yayına Hazırlayan Murat Uluğtekin-M. Gül Uluğtekin, Ankara 2013, s. 44.

kendisinin başkanlık ettiği Muavenet-i Harbiye Komisyonu azasını v.b. önde gelen Macarların oluşturulacak Hilâl-i Ahmer Komitesi'ne katkı sağlamasını temin etmiştir³.

27 Aralık 1914 tarihinde parlamento binasında Macaristan'ın en mühim hükümet erkanı, büyük ailelere mensup kişiler, itibarlı bankerler ve nüfuzlu matbuat mensuplarından müteşekkil ve yüz kişiyi aşkın bir topluluk huzurunda Kont Tespa Türkiye ve Hilâl-i Ahmer hakkında fevkalade güzel bir konuşma yapmıştı. Bunun hemen akabinde de Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi'nin kurulduğunu, komite üyelerinin isimlerini açıklamıştı. Bu toplantıda davetli bulunanların tamamı komiteye dâhil oldukları gibi ayrıca da kadınlardan ve erkeklerden faal komiteler teşkil edildi. Bu suretle teşekkül eden Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi'nin başkanlığı eski Başbakan Kont Hedrvári'ye verildi. Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi'nin Macar ileri gelenleri tarafından oluşturulması Macar basınında da ses getirmiş Budapeşte'de yayın yapan bütün gazeteler söz konusu komitenin nasıl oluşturulduğunu, kimlerin komiteye mensup olduklarını içeren haberler yapmışlardı. Bunun yanı sıra gazeteler, Osmanlı Devleti, Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin genel faaliyetleri hakkında bilgilendirici ve övücü sözler sarf etmişlerdi. Dr. Hikmet Bey, söz konusu gazete kupürlerini Viyana Büyükelçisi Hüseyin Hilmi Paşa'ya sonradan göndermiş Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi de bu şekilde teşkilatlanmasına başlamıştı⁴.

B. MACAR HİLÂL-İ AHMER KOMİTESİ'NİN YARDIM TOPLAMA FAALİYETLERİ

Budapeşte'de oluşturulan Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi, kuruluşunun hemen ardından faaliyetlerine başlamış Macaristan'ın önemli şehir ve kasabalarında teşkilatlanmaya çalışmıştır. Macarların hissiyat olarak Türklere karşı yakınlık hissetmeleri bu teşkilatlanmalarda önemli rol oynamış Avusturya-Macaristan İmparatorluğu sınırları içinde bulunan Macaristan toprakları gerek teşkilatlanma gerekse toplanan yardımlar konusunda bir adım önde olmuştur. Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi, faaliyetlerini çok çeşitli alanlarda yürütmüştür. Bu faaliyetler arasında en önemli olan hiç şüphesiz Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin en çok ihtiyaç hissettiği nakdi konular

³ KA, 661/176; Hilâl-i Ahmer İcraat Raporları'nda konu şu şekilde detaylandırılmıştır. "İşte genel merkez bu karar neticesinde Tıp Fakültesi müderris muavinlerinden ve eylem genel merkez azasından Dr Hikmet Bey refakatine bir katip verilerek Almanya, Avusturya ve Macaristan'a Hilal-i Ahmer murahhası namıyla izam edildi. Kısm-ı malimizde görüleceği üzere Hikmet Bey'in faaliyeti neticesinde miktarı azim bir yekuna baliğ olan ianat Berlin, Viyana ve Budapeşte'de teşekkül eden komiteler vasıtasıyla derç edilmiş (içine katılmış) ve Hilâl-i Ahmer bu suretle mühim bir sermayeye malik olarak daha vasi adımlarla yardım sahasına atılmıştır.", *Osmanlı'dan Cumhuriyete Hilâl-i Ahmer İcraat Raporları, 1914-1928*, s. 44.

⁴ KA, 661/178.

olmuştur. Osmanlı Devleti, Traplusgarp ve Balkan Savaşları'nın ardından hazırlıksız bir şekilde Birinci Dünya Savaşı'na girmiş bu durum insan kaynakları, ekonomik şartların olumsuzluklarını beraberinde getirmiştir. Bu şartlar altında Avusturya-Macaristan'da Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin en önemli önceliği maddi kaynakların en kısa sürede temin edilerek Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Genel Merkezi'ne gönderilmesi olmuştur. Bu konuda başta Viyana Büyükelçisi Hüseyin Hilmi Paşa, Viyana Hilâl-i Ahmer temsilcisi Dr. Hikmet Bey'in büyük katkıları olmuştur. Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi de bu genel politika paralelinde bir siyaset izleyerek bu konu başlığı altında gelir getirici çabalara hız vermiştir⁵.

Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi bir yandan yardım toplama faaliyetlerini bütün hızıyla devam ettirmiş bir taraftan da toplanan yardımların en iyi şekilde değerlendirilerek nemalandırılması konusunda da büyük gayretler sarf etmiştir. Bu konuyla ilgili olarak Peşte Başkonsolosluğu'ndan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti İkinci Başkanlığı'na gönderilen 19 Şubat 1915 tarihli bir yazı oldukça dikkat çekicidir.

Yazıda; Macaristan'da toplanan Hilâl-i Ahmer yardımlarından yalnız 41 bin kronu yüzde % 4 faizle Bank de Kredi Hungrua'da hesapta tutulduğu belirtilmektedir. Bununla beraber Peşte'de Hilâl-i Ahmer Komitesi faaliyetlerine başladığından itibaren herkesten fazla yararlılık gösteren Macar Bankası Genel Müdürü Mösyö Kraves Simon'un olumlu rolünden bahsetmektedir. Bu nedenle Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi tarafından bir memnuniyet ve vefa eseri göstermek amacıyla sonradan Hilâl-i Ahmer Komitesi'nin bankasının Kraves Simon'un Macar Bankası ve Ticaret Anonim Şirketi (Ungarische Bank und Handels Aktiengesellschaft) Bankası olmasının kararlaştırıldığı ifade edilmiştir. Yazıda; Mösyö Simon'un bankası % 4/3.4 faiz verdiğini bunun da önemli olduğu vurgulanarak paranın nemasının fazla olacağına dikkat çekilmiştir. Bununla beraber Bank de Kredi Hungrua'nın da itibarlı bir banka olduğuna vurgu yapılarak bu bankanın kasasında olan 41 bin kronu havale etmenin nezakete aykırı olduğu, bu konudaki muamelelerin bir müddet daha ertelenmesinin yararlı olacağı belirtilmiştir. Komite tarafından söz konusu miktarın yakın bir zamanda Macar Bankası'nda devr edileceği vaat edilmiştir. Yazıda; Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Merkez Heyeti'nin resmi muamelelerinin bu havaleden sonra Macar Bankası ile olacağı ifade edilmiştir. Yazıda ayrıca, örnekleri gönderileceği bildirilen imzaların yalnız bu banka adına irsalinin gerektiği, bu konuda adı geçen bankaya gerekli uyarıların yapıldığı, Macar Bank'ın İstanbul'da bir şubesinin bulunmasının

⁵ Osmanlı'dan Cumhuriyete Hilâl-i Ahmer İcraat Raporları, 1914-1928, s. 44; Çapa, ag e., s. 60, 185.

resmi muamele, havale ve diğer bankacılık işlemlerini çok kolaylaştıracağına vurgu yapılmıştır⁶.

Peşte Başkonsolosluğu yazısında; 17 Şubat 1915 akşamına kadar Macaristan'da toplanan yardımların toplamı 256.601 kron 31 fenike ulaştığını belirterek, Avusturya kron piyasasının gayet düşük olduğunu ve hatta 25 kron 1 lira olması nedeniyle gerek Viyana'da ve gerek Budapeşte'de toplanan ianelerin buralardan satın alınacak eşyaya ayrılması veya ihtiyaten buradaki bankalara mevduat olarak yatırılmasının daha uygun olacağını belirtmiştir⁷.

Peşte Başkonsolosluğu yazısında; 19 Şubat 1915 tarihli yazısında; Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi'nin, Peşte'nin en güzel bir gazetesinde bir fevkalade nüsha yayınlamayı düşünerek Türkleri tanıtmayı hedeflediğini Türk Ordusu'nun İngiliz, ordularıyla savaşlarını konu alan yazı ve resimlere yer vermeyi planladığını, dile getirmiştir⁸. Yazıda; Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi'nin, bütün bunlarla ilgili olarak Hilâl-i Ahmer Genel Merkezi'nden Rus, İran, Irak, Mısır cephelerine ait fotoğraflar talep ettiği, ifade edilmiştir. Komitenin ayrıca, cephelerdeki yaralılar bunların tedavileri, Müslüman kadın hastabakıcı grupları, Mevlevi ve Çerkez gönüllüleri, Hilâl-i Ahmer kartpostal numuneleri ve bunlara eşdeğer Avrupalıların dikkatini çekecek nadide exotique resimlerin istendiği belirtilmiştir. Yayınlanması planlanan söz konusu fevkalade nüshanın satış gelirlerinden doğrudan yararlanılması hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra daha önce Viyana'ya aynı maksatla gönderilen Hilâl-i Ahmer Salnâmesi'ndeki kartpostal ve resimlerin kalitesiz, niteliksiz olduğu, istenilen amacı teminden uzak bulunduğu, fevkalade nüsha ile gelir temin etmenin yanı sıra propagandanın da yapılmasının hedeflendiği belirtilerek, bu konuda azami hassasiyet ve özenin gösterilmesi istenmiştir⁹.

Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi, yardım toplama çabalarını çeşitli kanallarla sürdürmüş ve kısa sürede önemli miktarda yardım toplamayı başarmıştır. 27 Aralık 1915 tarihinde Viyana Büyükelçisi Hüseyin Hilmi Paşa, Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Genel Merkezi'ne gönderdiği bir yazıda, Macaristan'da toplanan yardım miktarının 156 bin kronu geçtiğini en kısa sürede bu yardımların 300 bin krona ulaşacağını ümit ettiğini belirtmiştir. Hüseyin Hilmi Paşa söz konusu yazıda, bu yardımların toplanmasında Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi'nin rolüne vurgu yaparak bilhassa eski Başbakan Kont Hedrvari'nin çalışmalarının ve nüfuzunun çok etkili olduğunu,

⁶ KA, 101/179.

⁷ KA, 101/179.

⁸ KA, 101/179.

⁹ KA, 101/179.1.

Peşte Belediye Başkanlığı'nın da yardım toplama konusunda gerekli desteği fazlasıyla verdiğini, bu vesile ile İstanbul Belediyesi'nin Peşte Belediye Başkanlığı'na göstermiş oldukları yardım severlik ve iyi niyetlerinden dolayı teşekkür yazısı göndermesinin yararlı olacağını belirtmiştir¹⁰.

Macaristan'ın birçok kent ve kasabalarında da Hilâl-i Ahmer yararına konserler verilmiş, toplanan bağışların çeyrek milyona ulaştığı bildirilmiş, Macaristan'dan toplanan toplam bağış, kısa bir sürede 313.000 krona varmıştı. Birinci Dünya Savaşı boyunca Avusturya Macaristan'dan 157.500 TL'nin temin edildiği görülmektedir¹¹.

C. TANITIM VE PROPAGANDA FAALİYETLERİ

Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi kurulmasından itibaren tanıtım faaliyetlerine de özel bir önem vermiştir. Bu çerçevede gerek Avusturya Macaristan sınırları içinde çeşitli etkinlikler gerçekleştirmiş, fotoğraf sergileri, müsamereler, konser gibi faaliyetlerde bulunmuştur.

Peşte Başkonsolosu Ahmet Hikmet Bey tarafından Osmanlı Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen 2 Nisan 1915 tarihli belge; Hilâl-i Ahmer'in faaliyetlerini nasıl gerçekleştirdiği hakkında detaylı bilgiler içermektedir. Peşte Başkonsolosluğu söz konusu belgede; Macarların Turani ırk ilişkilerinden dolayı Osmanlılara karşı samimi yakınlık duyduklarından söz etmektedir. Macarların her ortam ve fırsatta iyi niyet ve ünsiyetlerini dile getirdiklerini belirtmektedir. Peşte Başkonsolosluğu, yüksek derecede olan Osmanlı sevgisinin Çanakkale Zaferi'nin ardından daha da arttığını ve Budapeşte Darülfünun Fakülteleri Öğrenci Cemiyeti Başkanı Dr. Etiyen Çemberi'nin girişimleriyle Peşte Darülfünun müdavimlerinden oluşan bir heyetin 27 Mart 1915 gecesi Başkonsolosluk önüne gelerek Osmanlı Devleti lehine sloganlar attığını belirtmektedir. Belgede; övücü sloganların ardından her fakülteden seçilen temsilcilerin başkonsolosun makamına geldiklerini zaferden dolayı sevinç ve memnuniyetlerini bizzat bildirdiklerini, başkonsolos da temsilcilere aynı tarzda sözlerle teker teker teşekkür edip karşılık verdiği, dile getirilmektedir. Belgede; daha sonra eskiden beri Peşte Hilâl-i Ahmer Şubesi'nin teşvikiyle Hilâl-i Ahmer yararına müsamere tertip ederek hasılattan bir kısmını hayır işlerine tahsis eden ve Peşte'nin en büyük lokantası olan Gamirinos'da tertip edilen ziyafet ve müsamereden bahsedilmektedir. Bu müsamerede Peşte Hilâl-i Ahmer Komitesi Başkanı aynı zamanda eski başbakanlardan olan Kont Hedrvári, milletvekili ve meşhur yazarlardan Mös-yö Pekar Gula ve komite üyelerinden ve milletvekillerinden birçok kişinin

¹⁰ KA, 154/30.

¹¹ Akgün, Seçil Karal-Uluğtekin, Murat, *Hilâl-i Ahmer'den Kızılaya*, C. I, Ankara 2002, s. 206.

hazır bulunduğu, bildirilmiştir. Belgede; Törende başşehbenderin yanı sıra şehbenderhane personelinin de hazır bulunduğu ortamda orada hazır bulunan askeri bando tarafından Sultan Reşad'ın marşının seslendirildiği, orada hazır bulunanlarla birlikte üniversite öğrencilerinin de marşa katıldıklarından söz edilmektedir ¹².

Tanıtım faaliyetlerine bir örnek olarak Karlsbat'da Hilâl-i Ahmer yararına bir müsamere düzenlenmiştir. 9 Ağustos 1915 tarihli Tanin gazetesi, bu girişimi şöyle duyurmuştur: **"Dün Karlsbat Tiyatrosu'nda Hilâl-i Ahmer menfaatine bir müsamere verilmiştir. Hulya-yı Raks nâmındaki operet oynanmıştır. Operet bestekânı bizzat orkestrayı idare etmiştir. Hazirûn Düvel-i Merkeziyye'nin sâdık müttefiki Türkiye lehinde hararetli nü-mâyişlerde bulunmuşlardır."** ¹³.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin görevlerinden biride hiç şüphesiz yardım toplamak, bağış almak, asker ve sivil halka yardım etmek, yurt dışında da Türk öğrencilere yardımcı olmaktır. Padişah ile Alman ve Avusturya İmparatorlarının resimleri bulunan levhalar, Hilâl-i Ahmer'in hizmetlerini yansıtan kartpostallar, kırmızı ay işaretli kurşun kalemler, ikonalar, sigara tabakaları, cüzdanlar, kol düğmeleri yapıyordu. Yine savaş sırasında propaganda için bastırılan Hilâl-i Ahmer mühürlü **"Sevgili Vatana hizmet"**, **"Mecrûh ve Hasta Askerlere Muâvenet"** sözcüklerini içeren, alt satırlarında gönderenin adını yazması için yer bırakılmış defter kapları örnekleri, Trablusgarp ve Balkan Savaşı'nda kurumun yararlarını görüntüleyen fotoğraflar içeren yazı ve resimlerle bezeniyor ve çok sayıda satılıyordu¹⁴ Bu türden faaliyetler Avusturya-Macaristan'ın önemli kentleri başta Viyana ve Peşte'de yapılmıştır. Sultan Reşad'ın resmi Viyana'da bastırılarak satılmış önemli miktarlarda gelir temin edilmmişti.

Avusturya-Macaristan Hilâl-i Ahmer Komitesi'nin etkinlikleri yalnızca kendi imparatorluk sınırları içinde kalmamış Osmanlı Devleti bünyesinde de çeşitli faaliyetlerde bulunmuştu. Savaş devam ederken Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde açılan sergiler, konferanslar, tiyatro ve müsamereler gibi gelir sağlayıcı, tanıtıcı ve propagandaya yönelik etkinlikler, İstanbul'da da başlatılarak sürdürülmekteydi. Bu çerçevede, Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi'nin yardımlarıyla Macaristan'daki yaralı askerlerin el becerilerini yansıtan ürünler getirtilerek İstanbul'da Hilâl-i Ahmer sergisinde satışa sunulduğu 31 Aralık 1916 günü Tasvir-i Efkâr'da yer almıştı. Avusturyalı Kont Conrad'ın Beyoğlu İnci Sineması'nda verdiği konserden 6224 kuruş gelir sağ-

¹² BOA. HR. SYS., 2322/74.

¹³ Akgün-Uluğtekin, age., s. 207; Tanin, 9 Ağustos 1915, s. 1.

¹⁴ Akgün-Uluğtekin, age., s. 235.

lanmış (1 Ocak 1917), Macarların sunduğu bale gösterisi (2 Şubat 1917) ve Budapeşte Musiki Akademisi keman hocası Mösyö Hobay'ın konseri de günlerce duyurulmuştu¹⁵. Profesör Müller'in Türkiye-Avusturya münasebetleri üzerine konferansı 1 Mart 1916 gerçekleşmişti. Aynı maksatlarla 19 Mart 1916 tarihinde Tepebaşı Kışlık Tiyatrosu'nda sahneye koyulan "Raks", Macar Milli Operası müzisyenlerinden Madam Annamede ve Macar Milli Musiki Akademisi Profesörü Mosyö İlkus Huberg'in de katılımıyla düzenlenmiş ve oldukça verimli geçmişti¹⁶.

D. SAĞLIK HİZMETİ VE HASTANE FAALİYETLERİ

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusu'nun en çok eksikliğini hissettiği alanlardan birisi hiç şüphesiz sağlık hizmetlerindeki yetersizlikler olmuştur. Sağlık konusundaki eksiklikler; hastane, doktor, hemşire, hastabakıcı, her türlü tıbbi alet ve edevat, ameliyat malzemeleri, sarf malzemeleri, ilaç, röntgen makineleri, sargı bezleri, ambulans v.b. olmuştur. Avusturya-Macaristan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti ile karşılıklı işbirliği içinde söz konusu eksiklikleri giderme konusunda hemen her alanda yardımcı olmuştur. Bu yardımlardan en önemlisi hiç şüphesiz savaş ortamında büyük eksikliği çekilen hastane konusunda olmuştur. Macar Salib-i Ahmeri, Macar Hilâl-i Ahmer Cemiyeti ile karşılıklı işbirliği ile İstanbul'da bir hastane kurmuştu¹⁷. Bu hastanede yaralı ve hasta Osmanlı askerleri tedavi edilmiş, tekrar cepheye dönmeleri için bütün imkanlar seferber edilmiştir. Hastanede tedavi için gerekli olan alet, edevat, sargı bezi, ağrı kesici, tıbbi malzeme, v.b. gerekli olan her şey Avusturya-Macaristan Salib-i Ahmeri'nce karşılanmaya çalışılmış, hastabakıcı, hemşire, doktor ve diğer tıbbi personel büyük bir özveriyle çalışmışlardır. Bunlar zaman zaman Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nce askerlerin tedavilerinde gösterdikleri üstün ve yararlı hizmetlerden dolayı madalyalarla ödüllendirilmişlerdir¹⁸.

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusu'nun savaştığı cephelerden birisi de Galiçya Cephesi olmuştur. 15. Kolordu bu cephede savaşmış çok sayıda yaralı ve şehit vermiştir. Bu cephede yaralanan, hastalanan Osmanlı subay ve askerleri Avusturya-Macaristan Salib-i Ahmeri tarafından koordi-

¹⁵ KA, 552/143; Söz konusu sanatçıların başarılı faaliyetlerini ödüllendirmek için Hilâl-i Ahmer Madalyası verilmesi kararlaştırılmıştır. İlgili belge şu şekildedir; Viyana Temsilcisi Hikmet Bey'e 21 Eylül 1916

Macar sanatkarlarından olup İstanbul'da Hilâl-i Ahmer yararına bir konser veren Mösyö Hobai ile ses sanatçısı Madam Asmame Deklek'e birer adet gümüş Hilâl-i Ahmer madalyasıyla taltifine izin verilmesi (Harb-i Umumi'ye ait) iki adet gümüş madalyanın adı geçenlere verilme üzere Peşte Başkonsosluğu'na gönderilmesi/Katib-i Umumi"

¹⁶ Akgün-Uluğtekin, *age.*, s. 210.

¹⁷ Akgün-Uluğtekin, *age.*, s. 213.

¹⁸ Çapa, *age.*, s. 35.

ne edilip düzenlenen hastanelerde tedavi edilmişlerdir. Bu hastaneler arasında dikkat çekici olanlardan birisi de Avusturya-Macaristan hududunda bulunan Godinek Hastanesi'dir. Söz konusu hastane yüz yataklı olup burada tedavi görmekte olan Osmanlı subay ve erlerin bakımları, ailelerinin kendileri gönderdikleri paket, havale gibi işlemleriyle ilgili olarak gerek Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti gerek Avusturya-Macaristan Salib-i Ahmer Cemiyeti ve gerekse Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi koordineli çalışmalar yaparak buradaki seyyar ve sabit hastanelerde tedavi görmekte olan söz konusu yaralı ve hasta askerlere faydalı hizmetlerde bulunmuşlardır¹⁹.

Hilâl-i Ahmer'in Macaristan'daki faaliyet gösterdiği alanlardan birisi de çeşitli hastalıklardan dolayı Avusturya-Macaristan hastanelerinde yatmakta olan ancak Osmanlı Devleti'nde tedavi görmesi gereken hasta ve yaralı askerlerin sevkleri için çalışması olmuştur. Konuyla ilgili olarak Viyana'dan Dr. Hikmet Bey'in 28 Şubat 1917 tarihinde Hilâl-i Ahmer İkinci Başkanlığı'na gönderdiği bir yazı örnek teşkil etmektedir. Yazıda; Mülazım-ı Evvel Yolivos Grossel imzası ile Viyana Sefareti'ne gönderilen bir dilekçeden söz edilmektedir. Grossel'in muhtelif harp cephelerinde bulunarak yaralandıktan sonra böbreklerinden de rahatsız olduğu halen Budapeşte'de bir hastanede tedavide bulunduğu bahsedilmektedir. Yazıda devamla hastalığın iyileşmesi için Türkiye'nin sıcak iklimine ihtiyaç duyulduğu, münasip bir mahalde her hangi bir hastaneye kabulünü rica ve icap ederse masraflarını ödeyeceğini beyan ettiği dile getirilmiştir. Dr. Hikmet Bey, söz konusu yazıya ilave olarak Avusturya ve Almanya'nın muhtelif kaplıcaları ve sanatoryumlarında mecruh zabitan ve askerlerimizden bir çoklarının ücretsiz kabul edilip tedavi ve istirahatlarının temini edildiğini Türk askerlerine gösterilen nezaket eserine mukabil müttefik ordular personelinden olup hastalığı Osmanlı Devleti'nin ikliminden istifadeyi gerekli kılan hallerde kolaylık gösterilmesinin uygun olacağını ifade etmiştir²⁰.

Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi toplamış olduğu ianeler aracılığı ile askerler için kullanılabilecek erzak, yatak takımları, laboratuvar malzemeleri, cerrahi aletler, serum, aşı, pansuman gibi hastane levazımatı, hastanelerde kullanılmak üzere soframutfak takımları, cephe için etüv, çadır, seyyar hastane arabaları, nakliye arabası, sedyeler, çamaşır makinesi gibi şeyler de içeren bu gerekli eşyaları çeşitli zaman aralıklarıyla göndermiştir. Ancak, Cemiyet, bunları kendine bağışlananlar arasından ayırmıştı. Yine bu bağışlar arasında çok önemli olan çamaşır gereksinmesini karşılamak üzere kullanılacak pamuklu kumaş da vardı ki Hilâl-i Ahmer bunu, Avusturya ve

¹⁹ KA, 552/136.

²⁰ KA, 661/227

Almanya'nın Adana'dan aldığı pamuğun ihraç onayını devletten almak suretiyle karşılamıştı. Konuyla ilgili olarak Viyana'dan Dr. Hikmet Bey'in 18 Mart 1917 tarihinde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti İkinci Başkanlığı'na gönderdiği yazı dikkat çekicidir. Yazıda; Hilâl-i Ahmer hastaneleri için lüzumlu olan tarlaların Avusturya-Macaristan'dan tedarikinde güçlük çekildiğinden dolayı tarlata satın alacak kadar bir paranın Hilâl-i Ahmer tarafından pamuk ihraç edilmesi şartıyla uygun görüldüğünden bahsedilmektedir. Bu nedenle ne kadar pamuk karşılığında kaç metre tarlata alınabileceğinin tespit edilmesi, Avusturya-Macaristan'a Hilâl-i Ahmer aracılığıyla gerekli pamuk ihracı için Bab-ı Ali'nin izin vermesi istenmiştir²¹.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Avusturya-Macaristan'dan her türlü tıbbi ekipman, ilaç²² sağlık gereçleri, sargı bezi, alçılı bez, ilaç, ambulans v.b her türlü lojistik malzemeyi temin etmiştir²³.

E. MADALYA TALTİFLERİ

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti her yerde olduğu gibi Avusturya-Macaristan'da da bağışları artırmak, bağışçıları teşvik etmek için çeşitli yöntemlere başvurmuştur. Bu yöntemlerden birisi de madalyalar vermek şeklinde olmuştur. Beşyüz kron bağışta bulunanlara Tunç, bin kron bağışta bulunanlara gümüş, beşbin kron yardımda bulunanlara altın, miktarı beşbin kron ve üzerinde bulunanlara da Üçüncü Rütbeden Mecidi nişanı* verilmesi uygun görülmüştür. 5 Kasım 1914 tarihli Viyana Sefiri Hilmi Paşa'nın Osmanlı Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği bir belgede Avusturya-Macaristan'da Salib-i Ahmer'e yardım yapanlara 200 kron için gümüş, 2000 kron için altın, beş bin kron için Üçüncü Rütbeden nişan verildiğini belirtmektedir. Hilmi Paşa bu bilgileri verdikten sonra Hilâl-i Ahmer madalyaları için önerilerini sunmaktadır. Paşa Avusturya-Macaristan'da madalya verilmesi kurallarının Hilâl-i Ahmer Madalyaları verilmesinde tam anlamıyla uygulanmasının zor olsa bile ölçü olabileceğini dile getirmiştir. Paşa öneri olarak beşyüz kron vereceklere tunç, bin kron vereceklere gümüş, beşbin kron bağışlayacaklara altın, beşbin krongan fazla muavenet edeceklere üçüncü dereceden Mecidi nişanı verilmesini önermiş bu önerisi Bakanlık tarafından Bab-ı Ali'ye iletilmiş ve burada da kabul edilerek uygulanması kabul edilmiştir. Hilmi Paşa'nın önerileri bundan sonra Avusturya-Macaristan'da Hilâl-i Ahmer bağışçılarına madalya verilmesi usullerinde uygulanmıştır²⁴.

²¹ KA, 661/101.

²² Bunlar arasında; Chlorydrate, chinine pharmakope, v.b ilaçlar ve listeler hakkında bk; KA, 552/139; 552/147; 661/94; Eter sülfirik; KA, 552/130.

²³ KA, 661/96, 661/385.

²⁴ BOA. HR. SYS, 2322/75.

Hilâl-i Ahmer Madalyaları sadece belirli miktarda bağış yapanlara verilmemiştir. Avusturya'da Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin faaliyetlerini kolaylaştırıp teşvik edenlere de verilmiştir. (20 Haziran 1916) tarihli bir belge bunun örneklerindedir. Belge Hilâl-i Ahmer adına Avusturya'dan satın alınan eşya ve levazımın ihracına müsaade edilmesinde fevkalade yararlı hizmetleri olan Avusturya-Macaristan müşterek Maliye Bakanlığı memurlarından Yüksek Mali Müşavir Mösyö Florian Onasek'in Tunç Hilâl-i Ahmer Madalyası ile ödüllendirildiğinden bahsetmektedir. 2 Mart 1916 Avusturya-Macaristan'da Hilâl-i Ahmer menfaatine iane itası ve toplanması hususunda hizmet ve yardımları olmasından dolayı Başyazar ve Matbuat Cemiyeti Başkanı ve Vis Tagblat Gazetesi başyazarı Mösyö Signifirin'e ikinci Rütbeden Mecidi nişanıyla taltifi uygun görülmüştü²⁵.

30 Mart 1916 tarihli bir belgede Hilâl-i Ahmer için iane toplanması konusunda yardımcı olmalarından dolayı çeşitli derecede nişanlar verilmesi kararlaştırılan Avusturya-Macaristan Hilâl-i Ahmer komiteleri yöneticilerinden sözedilmekteydi. Bunlar arasında bulunan Mösyö Seban Fon Çemiri, Mösyö Frederik Konnoski ve Mösyö August Figrik ve Madam Pavlojal Derpegrak hakkında bilgi verilmekteydi²⁶. Hilâl-i Ahmer sergisine birçok eşya alet ve edevat ve malzeme toplanmasına büyük yardımları olan Avusturya Salib-i Ahmer Heyeti Birinci Başkanı Kont Traven'e sosyal statüsüyle orantılı olarak birinci rütbeden Mecidi nişanı verilmesi Hilâl-i Ahmer Cemiyet tarafından uygun görülmüştür²⁷. Budapeşte'den Kont Hedrvári, Viyana'dan Prens Lichtensteyn, Berlin'den Prens Hatchlivdec'in 1 milyon kronu bulan bağışları teslim edilmişti. Alman ve Avusturya-Macaristan imparatorları da yaralıların bakımı için bizzat parasal katkılarda bulunmuşlardır. Bunun üzerine Hilâl-i Ahmer, bu iki imparatorla Cemiyet'e 80.000 mark bağışlayan Mösyö Krup'a altın madalyalar armağan etmiştir²⁸. 26 Mart 1917 tarihinde Çanakale'nin düşmandan temizlenmesi hatırası olarak Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nce tertip edilerek Viyana'da imalatı kararlaştırılan madalyalara sarf edilmek üzere ihracı talep edilen 1500 kg bakır ile 300 kg çinkonun gönderilmesine izin verilmiş ve madalyalar imal edilmiştir²⁹.

* Sultan Abdülmecit zamanında çıkarılmış bir nişandır. Murassa, birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci rütbeleri vardı. Mithat Sertoğlu, Osmanlı Tarih Lügati, Enderun Kitabevi, İstanbul 1986, s. 212-213. Geniş bilgi için bkz, Celil Ender, Kızılay Madalya ve Nişanları, İstanbul 2011.

²⁵ BEO. 4403.330133.2.

²⁶ BEO. 4406.330418.001.

²⁷ BEO. 4456.334144.002.

²⁸ Akgün-Uluğtekin, age., s. 232-233.

²⁹ BOA. MV., 207/44

F. KADINLAR KOMİTESİ'NİN ÇALIŞMALARI

Avusturya Arşidükü Salvator, Avusturya Hilâl-i Ahmeri'nin, (8 Şubat 1915), Arşidüşes Mary Valery de Avusturya Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Merkezi'nin fahri başkanlıklarını üstlenmek gibi, oradaki dostluğu pekiştirecek jestler yapmışlardı (14 Şubat 1915). Bu gelişmelere Viyana gazeteleri Hilâl-i Ahmer'e övgülerle yer vererek Avusturya kamu oyunun dikkatini de çekmişti (17 Şubat 1915).

Galiçya'da bulunan Osmanlı askerlerine diğer bir destek de Hilâl-i Ahmer Hanımlar Şubesi'nden gelmiştir. 1916 yılında Viyana'da kurulan bu şube, Viyana kadınlarına hitaben bir beyanname neşrederek, Avusturya kadınlarını cephede savaşan askerlere yardıma çağırmıştır. Beyanname kadınlara düşen en önemli vazifenin, sadece savaş sırasında değil, barış döneminde de Osmanlı ile Avusturya arasındaki derin ve samimi dostluğu geliştirmeye yönelik faaliyetlerde bulunmak olduğu dile getirilmiştir. *Tanin* gazetesinin haberine göre, *Neue Freie Presse* gazetesinin yayınladığı bu beyanname Viyana kamuoyunda büyük bir saygı ve takdirle karşılanmış ve habere ilişkin yorum şu şekilde verilmiştir:

"Galiçya'daki harp cephelerimizde Osmanlı askerleri harp ediyorlar, Osmanlı şehirlerinde Türk hanımları yaralılarımız için iâne cem' ediyorlar. Şimdi de yine Türk hanımları Viyana kadınlarına hitâb ederek, vakt-i sulh için hazırlanmak maksadıyla teşvikâtta bulunuyorlar. Böyle sözlerin bizde matlûb olan tesiri husule getirmemesi kâbil mi?"³⁰

12 Temmuz 1917 tarihli bir İrade-i Seniyyede, Viyana'da bir Hilâl-i Ahmer kadınlar merkezi tesisi ve Hilâl-i Ahmer'e mühim hizmetler etmiş olan yirmi kişiye çeşitli derecelerde alamet-i mahsusasız Hilâl-i Ahmer madalyaları verildiği belirtilmektedir³¹.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin çalışmalarında kadınların da etkin olduğu görülmektedir. Avusturya-Macaristan'da etkin olan kadınlar Hilâl-i Ahmer Cemiyeti vasıtasıyla çeşitli vesilelerle kermes, toplantı, sergi, konser, hediye-lik eşya v.b faaliyetleri çerçevesinde bağışlarda bulunmuşlar, bu özverili çabalarından dolayı Hilâl-i Ahmer Cemiyetince madalyalarla ödüllendirilmişlerdir³².

³⁰ *Tanin*, 6 Kanunuevel 1916 / 6 Aralık 1916, s. 1. Oya Dağlar Macar, Galiçya Cephesi'nde Osmanlı Birlikleri ve Sağlık Hizmetleri(1916-1917), *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* X/2 (2009), s. 53.

³¹ BOA. MV. 257/121.

³² Feyza Kumaz Şahin, " Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Viyana Şubesi'nin I. Dünya Savaşı'ndaki Faaliyetleri ve Avusturya-Macaristan ve Osmanlı Toplumları Üzerindeki Etkileri", *Proceedings Book of International Conference of the Changing World and Social Research I.*, Ed: Necmi Uyanık, Yusuf Demir, Ufuk Deniz Aşçı, Mustafa Zenginbaş, Palet Yayınları, Konya 2015, s. 360; Bu konuda Münire Hanım'ın faaliyetleri oldukça dikkat çekicidir. Hilâl-i Ahmer İcraat Raporları'nda konu şu şekilde ele alınmıştır. " Macaristan'ın ihtilali esnasında ve Bolşevik idaresi altında bulunmasından orada kalan talebeye muavenet için temsilcimiz Münire Hanım'ın Budapeşte'ye gitmesi iktiza eylediğinden Viyana temsilcimizin Avusturya Salib-i Ahmeri' ile müşterek icra eylediği teşebbüsat neticesinde ve Bolşevik Macaristan'ın o sırada Viya-

SONUÇ

Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'na hazırlıksız yakalanmış bunun en büyük eksikliğini de cephe gerisi hizmetlerle sağlık alanında çekmiştir. Gerekli olan ilaç, tıbbi malzeme, ameliyat ekipmanı, yatak, sargı bezi, ambulans v.b donanım yetersizliğini gidermek için çalışmalar başlatılmıştır. Bu konudaki en büyük görev Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne düşmüştür. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, savaşın başlamasından hemen sonra Avusturya-Macaristan ve Almanya'da çalışmalara başlamış bu konuda oldukça faydalı hizmetlerde bulunmuştur. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Avrupa faaliyetlerindeki en büyük katkıyı Viyana Sefiri Hüseyin Hilmi Paşa sağlamıştır. Hüseyin Hilmi Paşa'nın koordinesinde Viyana Hilâl-i Ahmer hizmetlerinde önemli bir üs, dağıtım ve tedarik merkezi olmuştur. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Avusturya-Macaristan'daki faaliyetlerini organize eden en önemli görevlilerden birisi de hiç şüphesiz Dr. Hikmet Bey olmuştur. Hikmet Bey, Berlin, Viyana ve Budapeşte'de Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin savaşın başlamasının ardından ilk temasların yapılmasına katkıda bulunmuş bilhassa Macar Hilâl-i Ahmer Komitesi'nin teşekkülünde çok önemli rol oynamıştır. Hikmet Bey, Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Avusturya-Macaristan'dan istediği her türlü eşya, sağlık malzemesi, levazım, ilaç, röntgen makinesi, boya, tarlata, çivi, sarf malzemesi, mürekkep v.b istenilen her şeyi en uygun şekilde temin ederek gönderilmesine büyük katkılar sağlamış, söz konusu malzemelerin büyük oranda demiryolu ile sevkini temin etmiştir.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Macaristan'da yaptığı faaliyetlerle iyi ilişkilerle önemli katkılarda bulunmuştur. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin bu faaliyetleri arasında Çanakkale Savaşları esnasında Macar kamuoyunu bilgilendirmesi, Macar Kızılhaç Cemiyetiyle ortaklaşa çalışmalar yapması, toplantı, davet, tören, yardım kampanyaları ile konuyu sürekli gündemde tutma çabaları oldukça etkili olmuştur.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bu genel çalışmalarının yanı sıra Macar Kızılhaç Cemiyeti'yle ortaklaşa faaliyetler konusunda büyük çaba sarf etmiş ve bunun karşılığını da büyük ölçüde almıştır. Çanakkale Savaşları sona erdikten sonra da Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Macaristan'daki faaliyetleri aynı kararlılık ve hassasiyetle devam etmiş, Macar Kızılhaç Cemiyeti'yle ortak çalışmalar neticesinde sağlık heyetleri oluşturulmuş, diğer cephelere bu heyet-

na'ya gelen sıhhiye nazırının delaletiyle murahhasımızın seyahatine ruhsat istihsal edilmiş ve hatta Macar hasta ve esirlerinin nakli için Macar hükümetince ihzar edilmiş olar özel trenle seyahati temin edilmiştir. Bu suretle Peşte'ye vasil olan Müniere Hanım, talebenin durumuna yönelik gerekli bilgileri elde ederek İstanbul'dan gönderilen havaleleri bankalar vasıtasıyla sahiplerine isal hususunda çaba göstermiştir", *Osmanlı'dan Cumhuriyete Hilâl-i Ahmer İcraat Raporları, 1914-1928*, s. 194.

lerle birlikte o dönemde büyük eksikliği duyulan, sağlık setleri, ameliyat ekipmanları, aletler, gerekli ilaçlar, narkoz malzemeleri, otomobil, ambulans, araba yedek parçaları, araba lastiği, mürekkep, kumaş, imkanlar dahilinde sevk edilmiştir. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bu faaliyetlerinin yanı sıra Avusturya-Macaristan kamuoyunu olumlu yönde etkilemek amacıyla büyük çabalar göstermiştir. Bakanlar, belediye başkanları, Macar Kızılhaç Cemiyeti üyelerine ve önde gelen Macarlara madalya, berat, belgeler vererek olumlu girişimlerin sürdürülebilir olmasını sağlamada oldukça başarılı olmuştur.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin çalışmalarında kadınların da etkin olduğu görülmektedir. Avusturya-Macaristan'da etkin olan kadınlar Hilâl-i Ahmer Cemiyeti vasıtasıyla çeşitli vesilelerle kermes, toplantı, sergi, konser, hediyelik eşya v.b faaliyetleri çerçevesinde bağışlarda bulunmuşlar, bu özverili çabalarından dolayı Hilâl-i Ahmer Cemiyetince madalyalarla ödüllendirilmişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA

A. Arşiv Belgeleri

- a. Türk Kızılay Arşivi 101/179; 101/179.1; 154/30; 552/130; 552/136; 552/139; 552/143; 552/147; 661/94; 661/101; 661/176; 661/178; 661/227.
- b. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Arşivi -BEO. 4403.330133.2; BEO. 4406.330418.001; BEO. 4456.334144.002.
- BOA. HR. SYS., 2322/74; 2322/75.
- BOA. MV., 207/44.

B. Kitaplar

- Akgün, Seçil Karal-Uluğtekin, Murat, *Hilâl-i Ahmer'den Kızılaya, C. I*, Ankara 2002.
- Mesut, Çapa, *Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti, 1914-1925*, Türkiye Kızılay Derneği, Ankara 2010.
- Ender, Celil, *Kızılay Madalya ve Nişanları*, İstanbul 2011.
- Osmanlı'dan Cumhuriyete Hilal-i Ahmer İcraat Raporları, 1914-1928, Yayına Hazırlayan Murat Uluğtekin-M. Gül Uluğtekin, Ankara 2013.
- Sertoğlu, Mithat, *Osmanlı Tarih Lüğati*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1986.

C. Makaleler

- Macar, Oya Dağlar, "Galiçya Cephesi'nde Osmanlı Birlikleri ve Sağlık Hizmetleri (1916-1917)", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları X/2* (2009).
- Şahin, Feyza Kurnaz, " Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Viyana Şubesi'nin I. Dünya Savaşı'ndaki Faaliyetleri ve Avusturya-Macaristan ve Osmanlı Toplumları Üzerindeki Etkileri", *Proceedings Book of International Conference of the Changing World and Social Research I.*, Ed: Necmi Uyanık, Yusuf Demir, Ufuk Deniz Aşçı, Mustafa Zenginbaş, Palet Yayınları, Konya 2015.

D. Gazeteler

- Tanin Gazetesi*, 9 Ağustos 1915; 6 Aralık 1916.
- Tasvir-i Efkar*, 28 Kasım 1915.